

Statistische Methoden

Herziening van de Inkomensstatistiek 2011

Wim Bos
Reinder Lok

Mei 2019

Inhoud

Samenvatting 3

1. Inleiding 4

2. Van registersteekproef naar complete waarneming 4

3. Basisverlegging: van het eind naar het begin van het jaar 7

4. Verbeteringen in de vaststelling van het inkomen 11

4.1 Opwaardering van de netto huurwaarde van eigenwoningbezitters 11

4.2 Verbeterde waarneming inkomsten uit overig onroerend goed 12

4.3 Lager bedrag aan betaalde rente op overige schulden 13

4.4 Geen afknotting van inkomensbedragen 13

4.5 Overige herziene inkomensposten 14

4.6 Verschil in inkomen tussen oude en nieuwe reeks 15

4.7 Toepassing van de equivalentieschaal 17

5. Herziening van indelingen 17

5.1 Sociaaleconomische categorie van een persoon 17

5.2 Voornaamste inkomensbron van het huishouden 19

5.3 Woonsituatie van het huishouden 21

6. Effect van de herziene methodiek op enkele uitkomsten 21

6.1 Inkomensongelijkheid 21

6.2 Aandeel huishoudens met een laag inkomen 22

6.3 Koopkrachtontwikkeling 23

Bijlage A. Samenstelling van het besteedbaar inkomen 24

Samenvatting

De herziening van de inkomensstatistiek die voor de jaren vanaf 2011 is uitgevoerd, heeft belangrijke gevolgen voor de uitkomsten gehad. Zo kwam het besteedbaar inkomen per huishouden gemiddeld over de jaren 2011-2014 ruim 3 500 euro hoger te liggen. Terwijl de inkomensongelijkheid op basis van de herziene cijfers hoger uitkwam dan voorheen, is het percentage huishoudens met een laag inkomen met 1,4 procentpunt neerwaarts bijgesteld. De herziening betrof onder meer verbeteringen in de waarneming van inkomensbestanddelen en vervanging van de registersteekproef door waarneming bij de complete bevolking.

1. Inleiding

Statistieken worden regelmatig herzien. Aanleiding hiervoor is vaak het beschikbaar komen van aanvullende bronnen, wijzigingen in de bronnen en wensen tot verbetering in de methodiek. Zo was de Inkomensstatistiek voor het laatst gereviseerd mede naar aanleiding van de belastingherziening 2001. Gegevens van de Belastingdienst vormen de voornaamste gegevensbron voor de Inkomens- en Vermogensstatistiek. Aanleiding voor de huidige herziening (met uitkomsten vanaf 2011) is vooral de beschikbaarheid van gegevens voor de complete bevolking, zodat de Inkomensstatistiek niet langer op steekproefbasis hoeft te worden vastgesteld (paragraaf 2). Terwijl het jaarinkomen in het verleden werd vastgesteld voor de bevolking aan het eind van het jaar, is er nu voor gekozen de bevolking aan het begin van het jaar als basis te nemen (paragraaf 3). Daarnaast is de waarneming van diverse inkomensposten verbeterd (paragraaf 4). Tot slot zijn ook enkele sociaaleconomische indelingen van de bevolking waarvoor de inkomensgegevens gepresenteerd worden, herzien (paragraaf 5). In dit artikel zijn de voornaamste punten van de herziening samengevat. Tot besluit laat paragraaf 6 zien wat het effect van de herziening is op een aantal belangrijke indicatoren: de inkomensongelijkheid, het aandeel huishoudens met kans op armoede en de koopkrachtontwikkeling.

2. Van registersteekproef naar complete waarneming

De inkomensstatistiek is voor de jaren 1990–2014 vastgesteld op basis van het Inkomenspanelonderzoek (IPO). Het IPO verzamelde de inkomensgegevens van rond 100 duizend steekproefpersonen uit de fiscale administratie die van jaar tot jaar gevolgd werden. Om het inkomen op huishoudensniveau te kunnen bepalen, werd ook het inkomen vastgesteld van de overige personen die in het betrokken jaar tot het huishouden van de steekproefpersoon behoorden. Daarmee bevatte het IPO (2014) inkomensgegevens van circa 280 duizend personen die tezamen bijna 100 duizend huishoudens vormden. Elk jaar werd het panel uitgebreid met een steekproef onder immigranten en nieuwgeborenen. Emigratie en sterfte leidden tot een uittreding uit het panel. Het IPO was Nederland in het klein: ophooggewichten zorgden ervoor dat de aantallen personen en huishoudens overeenkwamen met gedetailleerde uitkomsten van respectievelijk de Bevolkings- en Huishoudensstatistiek.

Door technische ontwikkelingen is het nu mogelijk af te stappen van een steekproef en de uitkomsten te baseren op gegevens van de totale bevolking in Nederland. Het Integrale Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV) bevat de gegevens van de complete bevolking waarmee de Inkomens- en Vermogensstatistiek worden samengesteld. Het effect op de uitkomsten is tweemaal. In de eerste plaats sluit de omvang van bevolkingsgroepen (bijvoorbeeld naar migratie-achtergrond) nu één op één aan op de omvang volgens de Bevolkingsstatistiek. Ten tweede vervalt de onzekerheidsmarge met betrekking tot

uitkomsten als het gemiddeld inkomen. In de praktijk betekent dit dat uitkomsten nu meer gedetailleerd (maar met inachtneming van risico's ten aanzien van onthulling van individuele gegevens), voor kleinere groepen vanaf 100 personen of huishoudens getoond kunnen worden. Onder meer voor longitudinaal onderzoek, waarbij personen over langere tijd gevolgd worden, komt de IPO-steekproef jaarlijks ook in de toekomst beschikbaar.

Opgemerkt zij, dat het Regionaal inkomensonderzoek (RIO) in het verleden een veel grotere steekproefomvang (circa een derde van de bevolking) had, maar in andere opzichten minder gedetailleerd was dan het IPO. Het Regionaal onderzoek is al vanaf 2009 gebaseerd op waarneming bij de complete bevolking. Een belangrijk voordeel van de huidige herziening is, dat nu alle uitkomsten (dus ook de regionale uitkomsten) uit één bron, het IIV, komen. Daarmee komen verschillen in uitkomsten zoals die voorheen tussen IPO en RIO bestonden, te vervallen.

Aantal personen naar herkomstland, steekproef versus complete waarneming

Bij het ophogen van de IPO-steekproef zijn totalen van de bevolking naar herkomstland niet in beschouwing genomen. Uitkomsten over het aantal personen naar herkomstland laten zien dat de steekproefuitkomsten na ophoging niettemin dicht in de buurt liggen van de aantallen van de Bevolkingsstatistiek. De uitkomsten van het Integrale Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV) komen daarentegen voor alle demografische kenmerken exact overeen met die uit de Bevolkingsstatistiek. In de gepubliceerde aantallen beperkt de Inkomensstatistiek zich tot (personen in) particuliere huishoudens waarvoor inkomen is vastgesteld. De bevolking in instellingen, inrichtingen en tehuizen (rond 250 duizend personen) alsmede (personen in) huishoudens zonder waargenomen inkomen (circa 135 duizend personen) zijn doorgaans niet in de uitkomsten opgenomen.

Bevolking¹⁾ per 1 januari 2015 naar herkomstland

	IPO (2014)	IIV (2015) ²⁾	Vershil
			%
1. Nederland	13 252 772	13 235 405	0,1
2. Westers land	1 645 837	1 626 812	1,2
2.1 Indonesië	375 310	369 661	1,5
2.2 Duitsland	361 063	364 125	-0,8
2.3 België	117 556	115 687	1,6
2.4 Overig westers land	791 907	777 339	1,9
3. Niet-westers land	2 002 118	2 038 509	-1,8
3.1 Suriname	342 774	348 662	-1,7
3.2 Ned. Antillen en Aruba	142 467	148 926	-4,3
3.3 Turkije	402 691	396 555	1,5
3.4 Marokko	379 125	380 755	-0,4
3.5 Overig niet-westers land	735 061	763 611	-3,7
Bevolking, totaal	16 900 727	16 900 726	0,0

Bron: CBS.

¹⁾ Inclusief bevolking in instellingen, inrichtingen en tehuizen en personen in huishoudens zonder bekend inkomen.

²⁾ Identiek met uitkomsten van de Bevolkingsstatistiek.

Inkomensaandeel van inkomensgroepen, steekproef versus complete waarneming

De IPO-steekproef is opgezet als een panelsteekproef die van jaar tot jaar representatief voor de totale bevolking in Nederland moest blijven. Hierdoor (in bijzonder door de inkomensmobiliteit die mensen kenmerkt) was het niet mogelijk een grotere steekproef onder de laagste en hoogste inkomens (waar de spreiding het hoogst is) te nemen teneinde deze nauwkeuriger in beeld te krijgen. Nu gegevens voor de totale bevolking beschikbaar zijn, kan beoordeeld worden in hoeverre de IPO-steekproef de inkomensverdeling goed in beeld heeft gebracht. Uitgaande van het IIV-bestand van 2014 zijn hiertoe decielgroepen van het besteedbaar huishoudensinkomen gevormd, enerzijds op basis van de volledig waargenomen populatie van huishoudens, en anderzijds op basis van de IPO-steekproef. Vervolgens zijn de aandelen in het totale besteedbare huishoudensinkomen van decielgroepen op basis van deze twee methoden naast elkaar gezet. De staat laat zien dat de resultaten van de IPO-steekproef slechts in geringe mate afwijken van uitkomsten die gebaseerd zijn op volledige waarneming. Het grootse verschil treedt op bij de top 1% met de hoogste besteedbare inkomens: hun aandeel wordt door de IPO-steekproef in 2014 met 0,3 procentpunt overschat. Vergelijkbare uitkomsten voor de jaren 2011–2015 tonen aan dat het verschil bij de hoogste inkomens (10e deciel en top 1%) in deze periode beperkt blijft tot maximaal 0,3 procentpunt, waarbij de IPO-steekproef hier soms een hoger, soms een lager aandeel oplevert dan de volledige waarneming. Er zijn dus geen aanwijzingen voor een systematische over- of onderschatting van de inkomensaandelen op basis van de IPO-steekproef.

Inkomensaandeel per inkomensgroep (besteedbaar inkomen), 2014

	IPO-steekproef	IIV-compleet
	%	
1e 10%-groep	2,1	2,1
2e 10%-groep	4,3	4,2
3e 10%-groep	5,3	5,3
4e 10%-groep	6,4	6,4
5e 10%-groep	7,6	7,6
6e 10%-groep	9,0	9,0
7e 10%-groep	10,6	10,6
8e 10%-groep	12,5	12,5
9e 10%-groep	15,1	15,2
10e 10%-groep	27,2	27,0
top 1%	7,7	7,4

Bron: IIV (2014).

---

3. Basisverlegging: van het eind naar het begin van het jaar

Het onderzoek naar inkomen en het onderzoek naar vermogen zijn geharmoniseerd en in één systeem, het Integraal Inkomens- en Vermogensonderzoek, ondergebracht. Daarbij is de populatie waarvoor inkomensgegevens verzameld worden, verlegd van het eind naar het begin van het jaar en is daarmee gelijkgetrokken met de populatie van de Vermogensstatistiek. Een bijkomend voordeel is dat beter aangesloten wordt op diverse brongegevens uit de belastingadministratie die ook betrekking hebben op de situatie per 1 januari. Verder kan nu ook voor regionale verbijzonderingen aangesloten worden op de gemeentelijk indeling per 1 januari van het jaar waarover het inkomen gemeten wordt.

Het IPO stelde voor de bevolking per 1 januari T+1 (ofwel ultimo jaar T) het inkomen over jaar T vast. Een alleenstaande man en vrouw die in de loop van bijvoorbeeld 2014 gingen samenwonen, vormen in het IPO dus één huishouden bestaande uit een paar. Van een bejaard echtpaar waarvan de man in de loop van 2014 overleed, nam het IPO alleen (het inkomen van) de alleenstaande vrouw waar.

Met ingang van de nieuwe reeks wordt het inkomen over jaar T dus vastgesteld voor de bevolking aan het begin van jaar T. Dit betekent dat in de nieuwe opzet een alleenstaande man en vrouw die in de loop van 2014 zijn gaan samenwonen, twee afzonderlijke eenpersoonshuishoudens vormen. Een bejaard echtpaar waarvan de man in de loop van 2014 komt te overlijden, doet in de uitkomsten mee als paar.

Basisverlegging: aantal huishoudens

De basisverlegging heeft tot gevolg dat het aantal huishoudens van bijvoorbeeld het IPO 2013 spoort met dat van het IIV 2014. In de gepubliceerde aantallen treden wel kleine verschillen op, doordat deze aantallen zich beperken tot huishoudens waarvoor inkomen kon worden vastgesteld. Zo heeft het IPO in 2013 voor (opgehoogd) 7 488 duizend van de in totaal 7 590 duizend huishoudens een inkomen (over 2013) vastgesteld, terwijl het IIV in 2014 bij 7 496 duizend van dezelfde 7 590 duizend huishoudens een inkomen (over 2014) heeft waargenomen.

Aantal particuliere huishoudens

	Totaal		w.o. met bekend inkomen			
	IPO ¹⁾	IIV ²⁾	IPO ¹⁾	IIV ²⁾	IPO ¹⁾	IIV ²⁾
	x 1 000		in % van totaal			
2011	7 513	7 444	7 416	7 348	98,7	98,7
2012	7 569	7 513	7 470	7 412	98,7	98,7
2013	7 590	7 569	7 488	7 468	98,6	98,7
2014	7 665	7 590	7 557	7 496	98,6	98,8
2015		7 665		7 569		98,7

Bron: CBS.

¹⁾ Per 31 december van het onderzoeksjaar.

²⁾ Per 1 januari van het onderzoeksjaar.

Terwijl het IPO het inkomen van immigranten, maar niet het inkomen van geëmigreerde en overleden personen waarnam, is dit in het IIV dus juist andersom. Dit betekent dat het totaalbedrag aan AOW en pensioen (inkomensbestanddelen die bij veel van de overledenen terug te vinden zijn) in het IIV hoger is dan in het IPO, terwijl het totaalbedrag aan loon en uitkeringen door de instroom van immigranten juist in het IPO wat hoger is.

De basisverlegging heeft geen gevolg voor het inkomen dat bij personen wordt vastgesteld, maar wel voor het inkomen van het huishouden waartoe een persoon behoort, echter alleen indien dit huishouden van samenstelling wijzigt. Aan de hand van het volgende voorbeeld kan dit geïllustreerd worden. Van een bejaard echtpaar ontvangt zowel de man als vrouw alleen AOW. Stel dat de man in de loop van het jaar komt te overlijden. Zowel volgens het IPO als het IIV bestaat het inkomen van de vrouw eerst uit het lage AOW-bedrag dat zij als partner kreeg, en daarna uit het hogere AOW-bedrag dat zij als alleenstaande ontving. In de nieuwe situatie (IIV) bestaat het huishoudensinkomen uit het inkomen van man (partner-AOW tot zijn overlijden) en vrouw tezamen. In de oude situatie (IPO) bestond het huishoudensinkomen alleen uit het inkomen van de achtergebleven vrouw.

Tabel 3.2 geeft een beeld van het aantal personen naar huishoudensomvang op basis van een vergelijking tussen de stand van bevolking begin en eind 2013. Voor 15 procent van de personen (doorstroom) verandert de samenstelling van het huishouden waarvan een persoon deel uitmaakt. Een deel van deze wijzigingen is het directe gevolg van de jaarlijkse uitstroom en instroom in de bevolking.

Voor het meten van inkomen over 2013 gaat het IIV uit van de stand van de bevolking per 1-1-2013. In de loop van 2013 is hiervan een deel uitgestroomd wegens emigratie en sterfte. Het IPO ging uit van de stand per 1-1-2014 (ofwel ultimo 2013), waarbij gold dat ook het inkomen van immigranten en van de bevolkingsaanwas door geboorte werd meegeteld. Zowel IIV als IPO hebben met dezelfde doorstroom te doen, waarbij beide onderzoeken eenzelfde huishoudensinkomen vaststellen voor personen van wie de huishoudensamenstelling niet veranderd is, maar doorgaans een verschillend huishoudensinkomen als de persoon in de loop van het jaar met andere personen dan voorheen een huishouden is gaan vormen.

Een gevolg van de basisverlegging is ook dat demografische kenmerken van personen (burgerlijke staat en leeftijd) zijn vastgesteld aan het begin, en niet aan het eind, van het jaar. Cijfers over het gemiddeld inkomen van 30-34-jarigen van de oude reeks betreffen dus deels andere personen dan overeenkomstige cijfers van de nieuwe reeks. Als gevolg van de basisverlegging kunnen huishoudens ook anders getypeerd zijn dan voorheen. Dit geldt niet alleen voor de indeling naar leeftijd van de hoofdkostwinner, maar bijvoorbeeld ook of er in het huishouden sprake is van minderjarige of meerderjarige kinderen.

3.1 Uitstroom, doorstroom en instroom van personen¹⁾ naar huishoudensomvang, 2013-2014

	Uitstroom		Doorstroom		Instroom		Stand	
	1-1-2013	sterfte	emigratie	hh identiek	hh gewijz.	geboorte	immigratie	1-1-2014
	x 1 000							
Totaal	16 780	141	143	14 036	2 460	171	163	16 829
Uitstroom								
<i>omvang 1-1-2013</i>								
1	135	73	62					
2	86	55	31					
3	27	7	19					
4	21	3	17					
5 en meer	16	2	14					
Doorstroom								
<i>omvang 1-1-2013/1-1-2014</i>								
<i>gelijke omvang²⁾</i>								
1	2 554			2 554				2 554
2	4 374			4 325	50			4 374
3	2 095			2 070	25			2 095
4	3 337			3 322	15			3 337
5 en meer	1 776			1 765	11			1 776
<i>afname omvang³⁾</i>								
2 resp. 1	233				233			233
3 resp. 2	270				270			270
4 resp. 3	252				252			252
5 resp. 4	129				129			129
overig	411				411			411
<i>toename omvang⁴⁾</i>								
1 resp. 2	220				220			220
2 resp. 3	236				236			236
3 resp. 4	249				249			249
4 resp. 5	120				120			120
overig	238				238			238
Instroom								
<i>omvang 1-1-2014</i>								
1							73	73
2						7	39	46
3						70	21	91
4						62	17	78
5 en meer						32	13	45

Bron: IIV (2013 en 2014).

¹⁾ Het betreft hier de totale bevolking, inclusief mensen die in een inrichting, instelling of tehuis verblijven. Bedenk dat de Inkomensstatistiek alleen over de bevolking in particuliere huishoudens (met waargenomen inkomen) publiceert.

²⁾ Een deel van de personen leeft op beide momenten in een huishouden met gelijke omvang, maar met een gewijzigde samenstelling.

³⁾ Afname kan veroorzaakt zijn door sterfte en emigratie van huishoudensleden, maar ook door bijvoorbeeld het uit huis gaan van kinderen en echtscheiding.

⁴⁾ Toename kan het gevolg zijn van geboorte van een kind of (minder vaak) uitbreiding met een immigrant, maar ook doordat bijvoorbeeld twee alleenstaanden gaan samenwonen.

Basisverlegging: gemiddeld inkomen

De basisverlegging heeft een verhogend effect op het gemiddeld inkomen. Dit komt doordat – bij een groeiende bevolking – het inkomen over minder huishoudens en personen dan voorheen verdeeld wordt: aan het begin van het jaar zijn er immers minder huishoudens en personen dan aan het eind van het jaar. Wel moet bedacht worden dat het gemiddelde per huishouden (of persoon) wegens dit verschil in de onderzoekspopulatie niet over dezelfde, gelijke, inkomenssom wordt bepaald. Het IIV (bevolking per 1 januari) telt immers het inkomen van nieuwgeborenen (Kinderbijslag!) en immigranten niet mee, terwijl het IPO (bevolking per 31 december) juist het inkomen van personen die in de loop van het jaar overleden of geëmigreerd zijn, buiten beschouwing laat. De tabel illustreert hoe uiteenlopend dit voor verschillende inkomensbestanddelen uitwerkt.

De basisverlegging heeft in 2013 (400 euro) en 2014 (600 euro) een verhogend effect op het besteedbaar inkomen per huishouden. Dit blijkt enerzijds te komen doordat het inkomen door een wat lager aantal huishoudens gedeeld wordt, anderzijds doordat de inkomenssom hoger blijkt uit te komen indien deze voor de bevolking per 1 januari wordt vastgesteld.

Het aantal kinderen met Kinderbijslag is in 2013 en 2014 gemeten aan het eind van het jaar een stuk hoger dan gemeten aan het begin van het jaar. Dit verschil is vooral toe te schrijven aan kinderen die in de loop van het jaar geboren zijn, maar komt voor een deel ook doordat bij minderjarigen de immigratie de emigratie overtrof. Bedenk dat kinderen die in de loop van het jaar meerderjarig werden en daardoor niet langer recht hadden op Kinderbijslag, in beide onderzoekspopulaties (1 januari en 31 december) meetellen. De basisverlegging heeft al met al nauwelijks effect op het gemiddeld ontvangen bedrag aan Kinderbijslag.

Effect basisverlegging op gemiddeld inkomen, 2013 en 2014

	Onderzoeks-populatie	Besteedbaar inkomen		Kinderbijslag			AOW			
		huish.	gem.	som	pers.	gem.	som	pers.	gem.	som
		x 1 000	1 000 euro	mIn euro	x 1 000	1 000 euro	mIn euro	x 1 000	1 000 euro	mIn euro
2013	1 jan. ¹⁾	7 468	34,2	255 155	3 390	0,9	3 110	2 895	10,7	30 941
	31 dec. ¹⁾	7 489	33,8	253 317	3 513	0,9	3 150	2 755	10,8	29 832
2014	1 jan. ¹⁾	7 477	35,2	262 825	3 362	0,9	3 085	2 943	10,9	32 168
	31 dec. ¹⁾	7 548	34,6	261 401	3 486	0,9	3 126	2 837	11,1	31 389

¹⁾ Bron: IPO-bestand (speciaal voor deze tabel aangemaakte versie met voorlopige uitkomsten). De in de tabel opgenomen uitkomsten beperken zich tot (personen in) particuliere huishoudens met bekend inkomen.

Bij het AOW-pensioen is juist het effect van overleden personen duidelijk te zien: als het aantal AOW-ontvangers wordt vastgesteld aan de hand van de bevolking per 31 december is dit aantal een stuk lager dan op basis van de bevolking per 1 januari.

Naast het (geringe) effect van het migratiesaldo, speelt bij de interpretatie van de uitkomsten ook een rol dat een deel van de AOW'ers in de loop van het jaar zelfstandig wonen moest inruilen voor een verblijf in een tehuis. Ook bij deze uitkomsten moet bedacht worden dat personen die in de loop van het jaar voor het eerst AOW zijn gaan ontvangen, in principe tot beide onderzoekspopulaties (1 januari en 31 december) behoren.

De basisverlegging heeft nog andere voor- en nadelen

Een voordeel is dat van de bevolking per (bijvoorbeeld) 1-1-2015 het vermogen per 1-1-2015 (als voorheen) en het inkomen over 2015 (voorheen 2014!) worden vastgesteld. Niet alleen levert dit bij het combineren van inkomens- en vermogensgegevens waarschijnlijk minder verwarring op, maar het sluit ook beter aan op het conceptueel raamwerk, namelijk dat aan het begin van het jaar het vermogen van de bevolking wordt vastgesteld en in de loop van dat jaar de inkomsten en bestedingen. Aan het eind van het jaar wordt daarvan de rekening opgemaakt, waarna een nieuwe jaarcyclus kan beginnen.

Een technisch voordeel is, dat het bestand van de bevolking van Nederland dat het uitgangspunt vormt voor de Inkomensstatistiek door de basisverlegging één jaar terug ligt, en daardoor beter van kwaliteit is.

Een nadeel van de basisverlegging is dat uitspraken over bijvoorbeeld kans op armoede (het hebben van een laag inkomen) zich nu betrekken op de bevolking aan het begin in plaats van het eind van jaar. In zover de groei van bevolking is toe te schrijven aan immigratie, is dit niet zeer bezwaarlijk: het inkomen van personen die in de loop van het jaar in Nederland zijn gaan wonen, laat zich sowieso moeilijk vergelijken, omdat het inkomen bij hen niet in alle gevallen over het volledige jaar kon worden vastgesteld.

4. Verbeteringen in de vaststelling van het inkomen

4.1 Opwaardering van de netto huurwaarde van eigenwoningbezitters

Huishoudens ontlenen aan het bezit van een eigen woning het voordeel dat zij geen huur hoeven te betalen. Daar staat tegenover dat zij natuurlijk geen rente kunnen ontvangen over het geld dat zij in hun huis gestoken hebben, maar juist rente moeten betalen over hun resterende hypotheekschuld op het huis. Ontvangen en betaalde rente zijn vermogensinkomsten die per saldo bij het inkomen van huishoudens worden geteld. Voor de vergelijkbaarheid van het inkomen (en de bestedingen) van huurders en eigenwoningbezitters wordt het voordeel dat eigenwoningbezitters ontlenen aan hun woning aan het

inkomen (en de bestedingen) toegevoegd. Hiertoe wordt het voordeel aan de bestedingenkant gewaardeerd als de kale huur (bruto huurwaarde) die een eigenwoningbezitter zou ontvangen als deze de woning zou verhuren. Aan de inkomenskant wordt het voordeel gewaardeerd als de netto huurwaarde, dat wil zeggen de bruto huurwaarde na aftrek van kosten van grootonderhoud, erfpacht, opstalverzekeringen en afschrijving op de woning. Per saldo merkt een eigenwoningbezitter dus alleen deze werkelijk gemaakte kosten direct in zijn portemonnee.

De bruto huurwaarde van een eigenwoning is niet bekend, het gaat hier immers om de economische (de huur die zou zijn verkregen in vrij handelsverkeer) en niet om de fiscale waardering zoals die in box-1 van de belastingaangifte moet worden opgegeven (het eigenwoningforfait). De huurwaarde moet dus geschat worden. De herziening van de inkomensstatistiek vormde een goede gelegenheid de bestaande schattingsmethodiek te verbeteren. Voor de nieuwe reeks is de bruto huurwaarde opnieuw modelmatig geschat (op basis van gegevens voor het jaar 2010) door een verband te leggen tussen de woningwaarde van huurwoningen en de huur. Uitgaande van de waarde van de eigenwoning is op basis van dit verband de bruto huurwaarde geschat. Gemiddeld per eigenwoning gaat het hier in 2015 om een bedrag van bijna 740 euro per maand. Rekening houdend met de ontwikkeling van de huurprijs van woningen komt deze nieuwe berekening goed overeen met de schatting van de bruto huurwaarde voor eerdere jaren.

De opwaardering van de huurwaarde betreft dus niet de bruto huurwaarde, maar uitsluitend de netto huurwaarde en wel een wijziging in de vaststelling van de posten die op de bruto huurwaarde in mindering worden gebracht om te komen tot de netto huurwaarde. Toepassing van een verbeterde schattingsmethode om de kosten voor groot onderhoud in kaart te brengen, heeft daarbij geen groot effect gehad op de netto huurwaarde. De grootste aanpassing volgt uit een herziening van het concept van netto huurwaarde. In de nieuwe reeks worden geen kosten meer in rekening gebracht in verband met afschrijving van de woning. In feite ging het hier om een boekhoudkundige post, waarbij een woning in 30 jaar afgeschreven werd. Impliciet komt dit bedrag nu tot uitdrukking in de waardeontwikkeling van de eigen woning. Door geen bedrag voor de afschrijving meer in rekening te brengen, wordt de netto huurwaarde aanzienlijk opgewaardeerd. In 2014 gaat het gemiddeld genomen om een opwaardering van de netto huurwaarde met 330 euro per maand. De netto huurwaarde komt daarmee uit op 590 euro per maand. De verandering leidt ertoe dat het inkomen uit vermogen van huishoudens met een eigen woning stijgt en daardoor voor diverse bevolkingsgroepen minder vaak negatief is. Ook de netto besparingen (besteedbaar inkomen minus bestedingen) zijn vaker dan voorheen positief.

4.1.1 Besteedbaar inkomen en netto-huurwaarde per huishouden, 2014

	Huishoudens ¹⁾		Besteedbaar inkomen		Netto huurwaarde	
	IPO	IIV	IPO	IIV	IPO	IIV
	x 1 000		x 1 000 euro			
Totaal	7 557	7 496	35,0	39,0		
w.v.						
met eigen woning	4 345	4 254	44,0	50,6	3,1	7,1
huur, zonder huurtoeslag	2 009	2 017	25,6	26,9		
huur, met huurtoeslag	1 204	1 225	17,9	18,4		

¹⁾ Het verschil in aantal tussen IPO en IIV is deels het gevolg van de basisverlegging.

4.2 Verbeterde waarneming inkomsten uit overig onroerend goed

In de oude reeks zijn inkomsten uit overig onroerend goed (dat wil zeggen onroerend goed anders dan de eigen woning) geraamd op basis van waarnemingen van vóór 2001. Deze post wordt in de nieuwe reeks bepaald aan de hand van vermogensbestanddelen uit box-3 van de belastingaangifte. Hierbij is voor de berekening van de opbrengsten uit overig onroerend goed aangesloten op de boven beschreven raming van de netto huurwaarde van de eigen woning. Hierdoor wordt in totaal bijna 3 miljard euro meer dan voorheen aan inkomsten uit overig onroerend goed waargenomen.

4.2.1 Huishoudens met inkomsten uit overig onroerend goed

	Huishoudens	Gem. bedrag	Totaal bedrag
	x 1 000	1 000 euro	mln euro
IPO			
2011	140	5,8	811
2012	140	5,7	797
2013	140	5,5	777
2014	171	4,6	797
IIV			
2011	415	8,7	3 619
2012	426	8,6	3 647
2013	435	8,3	3 612
2014	483	7,5	3 611

4.3 Lager bedrag aan betaalde rente op overige schulden

Het inkomen uit vermogen van huishoudens bestaat uit inkomsten uit bezittingen minus betaalde rente over de schulden. Hiervan vormt de betaalde hypotheekrente verreweg de grootste post. Daarnaast wordt rente betaald over studieschulden en over overige schulden, met name over consumptief krediet. In de oude reeks is hiervoor wegens het ontbreken van directe waarnemingen, een bedrag geraamd. Deze raming was gebaseerd op waarnemingen uit de periode vóór 2001, toen rente op consumptief krediet aftrekbaar was voor de inkomensbelasting. In de nieuwe reeks wordt gebruik gemaakt van gegevens die banken aan de belastingdienst verstrekken omtrent de ontvangen en betaalde rente van huishoudens. In de betaalde rente ontbreekt echter de rente die huishoudens betalen bij aankopen op afbetalingskrediet. De nieuwe methode om de betaalde rente over overige schulden vast te stellen leidt enerzijds tot een veel groter aantal huishoudens dat rente betaalt dan voorheen (4,4 versus 2,6 miljoen huishoudens), maar anderzijds tot een gemiddeld veel lager jaarbedrag (280 euro versus 800 euro). In aanvulling hierop levert de nieuwe reeks nu informatie over betaalde rente over studieschulden. In 2014 betrof het zo'n 920 duizend huishoudens die hier gemiddeld krap 120 euro per jaar aan kwijt waren.

4.4 Geen afknotting van inkomensbedragen

In het IPO werden sommige inkomensbedragen maar tot een bepaald bedrag meegeteld in het inkomen. De reden hiervan was dat de persoon en het huishouden bij wie dit zeer hoge bedrag voorkwam, gemiddeld genomen rond 70 andere personen/huishoudens representeerde. Als een hoog bedrag in werkelijkheid bij 2100 huishoudens voorkomt,

komt dit in de steekproef dus maar bij zo'n dertig huishoudens voor. Een zeer hoog bedrag kan daarbij het gemiddelde van een groep waartoe een persoon/huishouden met een zeer hoog bedrag behoort, omhoogstuwen. Hierdoor zou mogelijk een te positief beeld ontstaan van de inkomenssituatie van de gehele groep. In de gevallen waren een inkomen is afgeknot, is de te betalen inkomstenbelasting overeenkomstig aangepast. In de nieuwe reeks zijn zeer hoge bedragen niet langer afgeknot. De belangrijkste post waarvoor dit gebeurd is, betreft het dividend aanmerkelijk belang.

Dividend aanmerkelijk belang

Het inkomen van een directeur-groootaandeelhouder (dga) bestaat uit loon dat de dga zichzelf heeft toegekend. Netto-inkomsten die hierboven uitkomen, slaan neer in het bedrijf. De dga kan zelf bepalen wanneer dit inkomen als dividend aanmerkelijk belang (box-2-inkomen) aan hem uitbetaald wordt. Dit wordt bijvoorbeeld aantrekkelijk in een jaar dat de belastingtarieven tijdelijk lager zijn, zoals in 2007 en 2014. Voor de jaren 2011–2014 zijn de resultaten volgens de oude en nieuwe methode vergeleken. Door af te knotten werd in 2011 en 2012 zo'n 2,7 miljard euro minder aan dividend bij het inkomen geteld. In 2013, voorafgaand aan het jaar met de fiscaal gunstige regeling, was dit met 2,4 miljard euro iets minder, maar in 2014 bedroeg dit bijna 5,5 miljard euro. Het afknotten van het box-2 inkomen was mede geïnspireerd doordat voorheen het vervreemdingsvoordeel niet los van het dividend aanmerkelijk belang kon worden vastgesteld.

Dividend aanmerkelijk belang (box-2)

	Huishoudens	Gem. bedrag	Totaal bedrag
	x 1 000	1 000 euro	mln euro
IPO ¹⁾			
2011	50	73,6	3 650
2012	51	72,9	3 709
2013	41	65,4	2 653
2014	81	106,9	8 616
IIV			
2011	48	134,3	6 428
2012	47	137,4	6 450
2013	37	136,8	5 042
2014	75	188,6	14 106
2015	17	250,6	4 224

¹⁾ Bedragen zijn afgeknot op 250 duizend euro.

4.5 Overige herziene inkomensposten

Naast de hierboven genoemde veranderingen, is nog een aantal wijzigingen te noemen die een betrekkelijk klein of geen effect op het inkomen hebben gehad.

- De Kinderbijslag werd voorheen bepaald op basis van de aanwezigheid van minderjarige kinderen in het huishouden. Deze berekening is nu vervangen door gegevens van de Sociale Verzekeringsbank.

- Inkomen uit ter beschikking stellen van vermogensbestanddelen wordt in de nieuwe reeks bij het inkomen geteld. Het gaat bijvoorbeeld in 2014 om rond 77 duizend huishoudens met een gemiddeld bedrag van ruim drieduizend euro.
- (Vrijgestelde) inkomsten van personen werkend bij internationale organisaties worden als loon of pensioen bij het inkomen geteld. Het betreft in 2014 ruim 5 700 personen met een gemiddeld bedrag van 85 duizend euro.
- De berekeningswijze van de economische waarde van het privégebruik van de auto van de werkgever is herzien.
- De uitkering toeslagenwet (TW) werd voorheen geteld bij de uitkering waarop deze een aanvulling vormde. In de nieuwe reeks is de uitkering Toeslagenwet opgenomen onder de uitkering sociale voorzieningen. Dit heeft geen effect gehad op het totale inkomen.
- Op grond van de brongegevens is het lastig over langere tijd consistent een onderscheid te maken tussen loon van werknemers in particuliere huishoudens en loon van ambtenaren. Dit onderscheid is nu vervallen. Het inkomen is hierdoor niet veranderd, wel heeft dit consequenties voor de indeling naar de sociaaleconomische categorie (zie paragraaf 5.1).
- Op grond van betere waarneming is een gering aantal pensioenen nu als arbeidsongeschiktheidsuitkering geteld.
- De tegemoetkoming specifieke zorgkosten werd voorheen niet tijdig waargenomen en ontbrak daardoor. Deze is nu berekend en in mindering gebracht op de betaalde inkomstenbelasting. Het gaat hierbij bijvoorbeeld in 2014 om 120 duizend personen met een tegemoetkoming van gemiddeld krap 280 euro.

4.6 Verschil in inkomen tussen oude en nieuwe reeks

De verbetering in de waarneming van inkomensbestanddelen (paragraaf 4.1–4.5) en de basisverlegging (paragraaf 3) leiden tot een hoger besteedbaar inkomen en een andere verdeling hiervan over bevolkingsgroepen. Het effect van de overgang van steekproef naar integrale waarneming (paragraaf 2) op de hoogte van besteedbaar inkomen is niet afzonderlijk vastgesteld; naar verwachting zal dit effect gering zijn. In 2014 bedraagt het verschil in het besteedbaar inkomen bijna 28 miljard euro. Dit is 10 procent meer dan volgens het oude cijfer. Dit verschil bestaat grotendeels uit primair inkomen, waarvan enkele substantiële posten in het voorafgaande al genoemd zijn.

De herziening van de Inkomensstatistiek heeft betrekkelijk weinig gevolgen gehad voor de omvang van het ontvangen overdrachtsinkomen. Wel leidde de basisverlegging tot een groter bedrag aan AOW, doordat deze nu ook is meegeteld voor personen die in de loop van het jaar overleden zijn. Dit effect is bij de aanvullende pensioenen niet terug te zien, doordat bij de herziening een deel van de pensioenen is gekenmerkt als arbeidsongeschiktheidsuitkering.

De herziening heeft geen groot effect op de bestanddelen uit het traject bruto-bestedbaar inkomen. Het gaat hier om premies inkomensverzekeringen, premies ziektekostenverzekeringen en de inkomstenbelasting. Alleen deze laatste ligt een stuk hoger in de nieuwe reeks, doordat deze nu ook de belasting omvat die bepaald is over het afgeknotte deel van diverse inkomensbestanddelen (zie paragraaf 4.4).

4.6.1 Verschilposten primair inkomen, IPO en IIV

		2011	2012	2013	2014
		mln euro			
PRIMAIR INKOMEN	IPO	320 672	325 594	327 127	339 352
Inkomen uit arbeid	IPO	305 447	309 474	311 033	314 805
	IIV	306 983	311 170	312 365	316 928
	verschil	1 536	1 696	1 332	2 123
Inkomen uit eigen onderneming	IPO	26 859	26 699	26 775	28 928
	IIV	27 652	27 608	27 716	29 991
	verschil	793	908	942	1 063
Dividend aanmerkelijk belang	IPO	3 650	3 709	2 653	8 616
	IIV	6 428	6 450	5 042	14 106
	verschil	2 778	2 741	2 389	5 489
Economische huurwaarde	IPO	11 153	11 445	12 148	13 344
	IIV	25 846	26 707	28 594	30 360
	verschil	14 693	15 262	16 446	17 016
Inkomen uit overig onroerend goed	IPO	811	797	777	797
	IIV	3 619	3 647	3 612	3 611
	verschil	2 808	2 850	2 835	2 814
Betaalde rente (excl. hyp.rente) (over studieschuld)	IPO	2 050	2 042	2 040	2 045
	IIV	217	183	127	108
(over overige schulden)	IIV	1 340	1 329	1 248	992
	verschil	-493	-530	-666	-946
Overig verschil, primair inkomen		35	-30	14	229
PRIMAIR INKOMEN	IIV	343 810	349 551	351 750	369 033

Bron: IPO en IIV; inkomensposten zijn gegroepeerd volgens de oude indeling (zie bijlage A).

4.6.2 Verschilposten bruto-inkomen, IPO en IIV

		2011	2012	2013	2014
		mln euro			
BRUTO-INKOMEN	IPO	420 519	427 575	434 059	450 383
Vershil primair inkomen, IPO-IIV		23 138	23 958	24 623	29 680
Bruto-inkomen, gecorrigeerd		443 657	451 533	458 682	480 063
Arbeidsongeschiktheidsuitkering	IPO	8 278	8 532	8 589	8 507
	IIV	8 782	8 818	8 895	8 813
	verschil	504	286	306	306
AOW	IPO	27 738	29 157	29 832	31 389
	IIV	28 583	30 003	30 901	32 147
	verschil	845	846	1 070	758
Pensioenuitkering (aanvullend)	IPO	37 741	38 172	38 529	40 892
	IIV	36 984	37 818	38 334	40 636
	verschil	-757	-354	-195	-256
Overig verschil, bruto-inkomen		-274	547	693	299
BRUTO-INKOMEN	IIV	443 975	452 858	460 556	481 170

Bron: IPO en IIV.

4.6.3 Verschilposten besteedbaar inkomen, IPO en IIV

		2011	2012	2013	2014
		mln euro			
BESTEEDBAAR INKOMEN	IPO	246 992	249 045	251 517	264 283
Vershil primair-inkomen, IPO-IIV		23 138	23 958	24 623	29 680
Vershil bruto-inkomen, IPO-IIV		318	1 325	1 874	1 107
Besteedbaar inkomen, gecorrigeerd		270 448	274 328	278 014	295 070
Inkomstenbelasting	IPO	43 579	44 416	45 150	49 414
	IIV	45 094	46 135	46 919	51 017
	verschil	1 515	1 719	1 768	1 603
Overig verschil, besteedbaar inkomen		-79	151	247	1 359
BESTEEDBAAR INKOMEN	IIV	269 012	272 458	275 998	292 108

Bron: IPO en IIV.

4.7 Toepassing van de equivalentieschaal

Voor het vergelijkbaar maken van het besteedbaar inkomen van huishoudens van uiteenlopende omvang en samenstelling, wordt gebruik gemaakt van een equivalentieschaal. De schaal die het CBS hiervoor hanteert, is empirisch bepaald op basis van het Budgetonderzoek. Vanaf 2000 is een equivalentieschaal in gebruik die gebaseerd is op de Budgetonderzoeken 1990-1995 (zie: CBS, Welvaart in Nederland 2016, blz. 190-191). Momenteel wordt gewerkt aan een actualisering van deze equivalentieschaal, waarbij gebruik gemaakt wordt van het Budgetonderzoek 2015. Helaas komt het resultaat hiervan pas na afronding van de huidige revisie van de Inkomensstatistiek beschikbaar.

In de huidige herziening heeft wel al een aanpassing plaatsgevonden in de toepassing van de equivalentieschaal. Voor huishoudens waarvan uit administratieve gegevens bekend is dat een lid in de loop van het jaar overleden is, is bij de bepaling van de equivalentiefactor rekening gehouden met de verandering van de huishoudensomvang en samenstelling gedurende het onderzoeksjaar.

5. Herziening van indelingen

5.1 Sociaaleconomische categorie van een persoon

Een herziening van een statistiek en het beschikbaar komen van nieuwe bronnen biedt ook de gelegenheid kritisch te kijken naar diverse indelingen. Zo werd in de oude reeks de sociaaleconomische categorie van personen uitsluitend vastgesteld op basis van de bron(nen) van het persoonlijk inkomen. Dit betekende dat een scholier die regelmatig in het weekend werk had of een vakantiebaan had, als werknemer aangemerkt kon worden. In de nieuwe indeling zijn jongeren op basis van gegevens over onderwijsvolgenden nu

gekenmerkt als (nog niet) schoolgaand of student. Hierbij is vastgesteld of ze wel of geen inkomen hadden. Hierdoor is ook de groep die geen inkomen heeft, onderscheiden naar jeugdigen die hun opleiding nog niet afgerond hebben, en de overige bevolking zonder inkomen. Door deze verandering worden in de nieuwe indeling ruim 400 duizend personen niet langer als werknemer, maar als schoolgaand of student met inkomen geteld.

Een andere belangrijke verandering betreft de categorie zelfstandigen. In de oude indeling werd iedereen die maar enig inkomen uit eigen onderneming had – ongeacht inkomsten uit andere bron(nen) –, steeds als zelfstandige getypeerd. De geachte hierachter was dat zelfstandigen ondanks een hoge inzet van hun arbeid een laag of zelfs negatief inkomen uit hun onderneming konden verwerven. Bij de nieuwe indeling wordt nu wel gelet op andere inkomensbronnen: is er bijvoorbeeld sprake van een substantieel bedrag aan loon en is dit bedrag hoger dan het inkomen uit eigen onderneming, dan wordt de persoon als werknemer en niet langer als zelfstandige getypeerd. Hierdoor worden volgens de nieuwe indeling ruim 240 duizend zelfstandigen minder geteld dan voorheen.

5.1.1 Personen naar sociaaleconomische categorie, 2014

Nieuwe indeling

	Totaal	Werknemer	Zelfstandig ondernemer	Directeur-grooot-aandeelhouder	Mee-werkend gezinslid	Overige zelfstandige	Ontvanger werkloosheidsuitkering	Arbeidsongeschikte	Pensioenontvanger	Bijstandsontvanger	Ontvanger overige sociale voorziening	(Nog niet) overig met inkomen	(Nog niet) onderwijsvolgend zonder inkomen	Zonder inkomen, overig
Oude indeling	x 1 000													
Totaal	16 454	6 112	819	201	23	107	263	481	3 085	405	173	1 337	2 898	550
Werknemer particulier bedrijf	5 528	5 108	-	1	3	-	-	-	4	-	-	412	-	-
Ambtenaar	789	787	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Directeur-grooot-aandeelhouder	191	-	-	191	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zelfstandige	1 064	139	819	9	-	-	11	14	55	1	2	11	-	-
Overig actief	118	-	-	-	10	102	-	-	1	3	-	2	-	-
Ontvanger werkloosheidsuitkering	253	-	-	-	-	-	251	-	-	-	-	1	-	-
Arbeidsongeschikte	468	-	-	-	-	-	-	466	1	-	-	-	-	-
Pensioenontvanger, tot AOW-lft	246	-	-	-	-	3	-	-	220	-	-	22	-	-
Pensioenontvanger, vanaf AOW-lft	2 800	-	-	-	1	-	-	-	2 799	-	-	-	-	-
Bijstandsontvanger	404	-	-	-	-	-	-	-	-	401	-	3	-	-
Ontvanger ov. soc. voorziening	173	-	-	-	-	-	-	-	1	-	166	6	-	-
Student	975	77	-	-	-	1	1	-	1	1	5	876	12	-
Overig niet-actief	4	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-
Zonder inkomen	3 444	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	2 887	550

Bron: Integraal Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV).

Verder is het onderscheid tussen werknemers in een particulier bedrijf en ambtenaren vervallen. Op basis van de brongegevens is een precieze afbakening van deze twee groepen niet over langere periode op vergelijkbare wijze goed vast te stellen.

Een belangrijke verandering, ten slotte, betreft dat directeuren-grotoaandeelhouders niet langer tot de werknemers, maar als een ondernemer tot de zelfstandigen gerekend worden. Hun (door hen zelf vastgesteld) loon is daarbij niet langer als inkomen uit arbeid geteld, maar als inkomen als zelfstandige (zie bijlage A). Ook de groep die voorheen als "overig actief" beschouwd werden (het ging hier om mensen die hun inkomsten bij de belastingdienst als overige inkomsten uit arbeid opgaven), worden nu als zelfstandige beschouwd. Hetzelfde geldt voor de kleine groep van personen waarvan vastgesteld kon worden dat zij als meewerkend gezinslid werkzaam zijn in het bedrijf. De categorieën van zelfstandigen die in de indeling van de sociaaleconomische categorie opgenomen zijn, zijn nog nader onderverdeeld naar het wel of niet hebben van personeel (zie staat 5.1.2).

5.1.2 Zelfstandigen naar type, 2014

	x 1 000
1. Zelfstandige	1 150
- zonder personeel	844
- met personeel	283
- meewerkend gezinslid	23
1.1 Ondernemer	1 020
- zonder personeel	737
- met personeel	283
1.1.1 Zelfstandig ondernemer	819
- zonder personeel	624
- met personeel	195
1.1.2 Directeur-grotoaandeelhouder	201
- zonder personeel	113
- met personeel	88
1.2 Meewerkend gezinslid	23
1.3 Overige zelfstandige	107

Bron: Integraal Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV).

5.2 Voornaamste inkomensbron van het huishouden

In navolging van de herziening van de sociaaleconomische categorie van de persoon is ook de afleidingsmethode van voornaamste inkomensbron van het huishouden tegen het licht gehouden. Voor het afleiden van de voornaamste inkomensbron worden de inkomens van alle huishoudensleden per categorie (loon, diverse uitkeringen etc.) samengeteld, waarna de belangrijkste bron wordt vastgesteld. Anders dan bij personen speelt hierbij ook het inkomen uit vermogen van het huishouden een rol. In de oude reeks werd inkomen uit eigen onderneming op basis van een prioriteitsregel daarbij altijd als voornaamste bron aangemerkt, ook al vormde dit niet het hoogste bedrag. De nieuwe afleidingsmethodiek

verloopt vergelijkbaar als bij de bepaling van de sociaaleconomische categorie van personen. Als een andere inkomensbron, bijvoorbeeld loon, een substantieel bedrag omvat en als dit bedrag hoger is dan het inkomen uit eigen onderneming, dan vormt loon en niet langer inkomen uit eigen onderneming de voornaamste inkomensbron van het huishouden.

De nieuwe afleidingsregel betekent dat het aantal huishoudens met inkomen uit eigen onderneming als voornaamste inkomensbron bijna gehalveerd wordt. In zoverre inkomen uit eigen onderneming een nevenactiviteit betrof, is dit inkomen in de nieuwe indeling dus niet langer als voornaamste inkomensbron gekenmerkt. In de meeste van deze gevallen vormt nu loon de voornaamste bron.

5.2.1 Huishoudens naar voornaamste inkomensbron, 2014

Nieuwe indeling

	Totaal	Loon werknemer	Inkomen als zelfstandig ondernemer	Inkomen als directeur-grooot-aandeelhouder	Inkomen als overige zelfstandige	Inkomen uit vermogen ¹⁾	Werkloosheidsuitkering	Uitkering arbeidsongeschiktheid	Pensioen-uitkering	Bijstands-uitkering	Uitkering sociale voorziening, overig	Studie financiering
Oude indeling	x 1 000											
Totaal	7 496	3 886	457	155	25	68	127	260	1 997	304	105	112
Loon werknemer	3 071	3 068	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
Loon ambtenaar	497	497	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Loon dir.-grootaand.houder	113	1	-	113	-	-	-	-	-	-	-	-
Overig inkomen uit arbeid	26	2	-	-	24	-	-	-	-	-	-	-
Inkomen uit eigen onderneming	896	318	457	21	-	5	9	15	64	3	3	-
Inkomen uit vermogen	82	-	-	19	-	63	-	-	-	-	-	-
Werkloosheidsuitkering	116	-	-	-	-	-	116	-	-	-	-	-
Arbeidsongeschiktheidsuitk.	248	-	-	-	-	-	1	244	-	2	1	-
Pensioen	1 925	-	-	-	-	-	-	-	1 924	-	-	-
Bijstand	299	-	-	-	-	-	-	-	-	299	-	-
Overige sociale voorziening	101	-	-	-	-	-	-	-	-	-	101	-
Studiefinanciering	112	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	112
Overig	9	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-

Bron: Integraal Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV).

¹⁾ Het gaat hier vaak om huishoudens die ook pensioen ontvangen. In publicatietabellen wordt deze categorie daarom ingeteld bij de groep met pensioen als voornaamste inkomensbron.

Daarnaast is ook de categorie met inkomen uit vermogen als voornaamste inkomensbron beperkt gehouden. Indien er sprake is van een hoog inkomen uit aanmerkelijk belang, terwijl het huishouden tevens een substantieel bedrag aan loon van een directeur-groootaandeelhouder (dga) ontvangt, is de voornaamste inkomensbron in dat geval vastgesteld als dga-inkomen. Tot slot zij opgemerkt dat de kleine groep met overig inkomen als voornaamste inkomensbron (het gaat hier met name om partneralimentatie) is toegevoegd aan de categorie pensioenuitkering.

5.3 Woonsituatie van het huishouden

De woonsituatie van een huishouden (of er sprake is van een eigenwoning of huurwoning) wordt in de nieuwe reeks vastgesteld op grond van de situatie aan het begin van het jaar. Dit is gedaan aan de hand van de vermogensgegevens van het huishouden, en wel of een eigen woning hiervan deel uitmaakt of niet. Hiermee is een betere aansluiting tussen de Inkomens- en Vermogensstatistiek bereikt. In de oude reeks werd door beperkingen in de brongegevens geen rekening gehouden met het moment van eigendom. Alle eigenaren die pas na 1 januari van een jaar eigenaar zijn geworden, zijn nu anders dan voorheen niet als eigenaar getypeerd. Dit neemt niet weg dat bij het inkomen van deze groep huurwaarde (zie paragraaf 4.1) geteld is vanaf het moment dat zij over een eigen woning bezaten.

5.3.1 Huishoudens naar woonsituatie

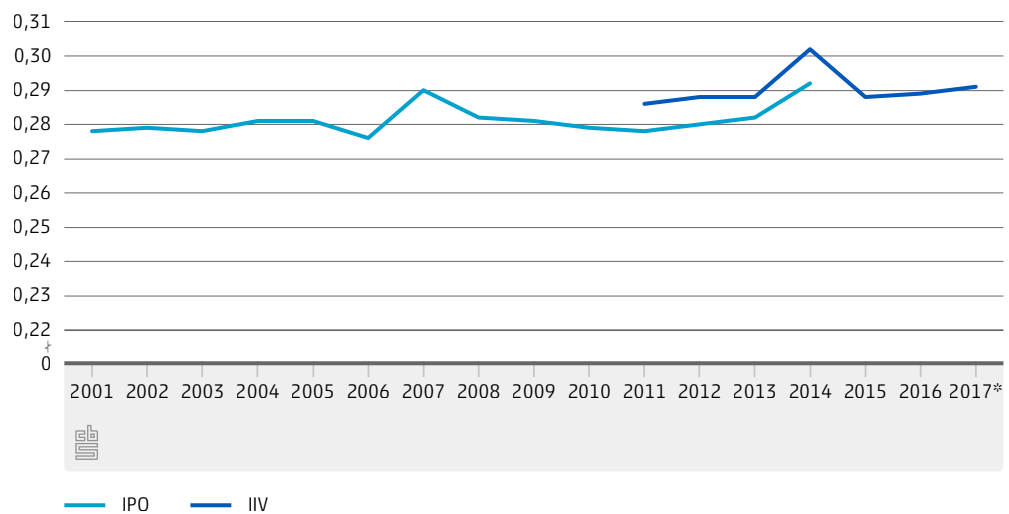
	Huishoudens, totaal	Eigen woning	Huur, zonder huurtoeslag	Huur, met huurtoeslag
	x 1 000			
IPO				
2013	7 488	4 305	2 065	1 118
2014	7 557	4 345	2 009	1 204
IIV				
2013	7 468	4 227	2 115	1 127
2014	7 496	4 254	2 017	1 225
	%			
IPO				
2013	100	57,5	27,6	14,9
2014	100	57,5	26,6	15,9
IIV				
2013	100	56,6	28,3	15,1
2014	100	56,8	26,9	16,3

6. Effect van de herziene methodiek op enkele uitkomsten

6.1 Inkomensongelijkheid

Het verschil tussen het oude en het nieuwe besteedbaar inkomen (zie paragraaf 4.6) is bij de ene groep groter dan bij de andere. Zo treft het belangrijkste punt van de herziening, de opwaardering van de economische huurwaarde, de groep eigenwoningbezitters en daarmee ook de groepen waarin deze sterker vertegenwoordigd zijn zoals de hogere inkomensklassen. De herziening leidt dan ook tot een hogere inkomensongelijkheid dan voorheen vastgesteld is. Op basis van het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen ligt de nieuwe Gini-coëfficiënt (bij volledige inkomensgelijkheid is de waarde hiervan 0; heeft één huishouden al het inkomen en de rest niets, dan is de waarde 1) zo'n 0,012 punt hoger dan volgens de oude reeks.

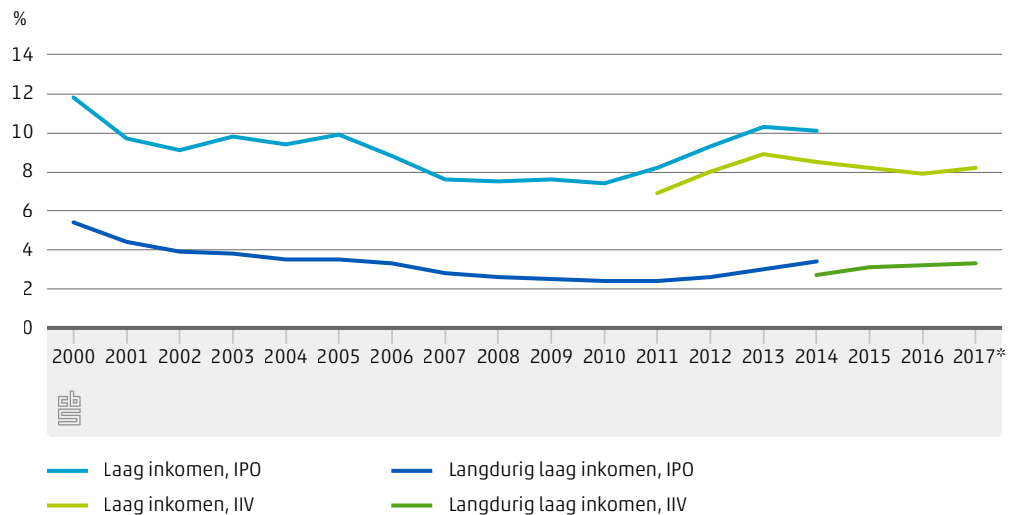
6.1.1 Gini-Coëfficiënt

6.2 Aandeel huishoudens met een laag inkomen

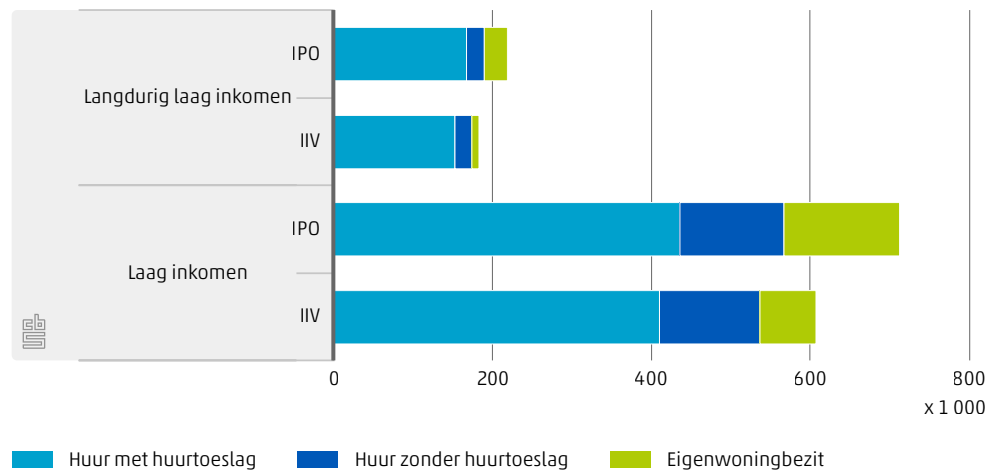
De herziening van de Inkomensstatistiek leidt tot een lager aandeel van huishoudens met (langdurig) een laag inkomen. Gemiddeld over 2011-2014 gaat het om een neerwaartse bijstelling met 1,4 procentpunt. Daarmee ligt ook het aandeel met ten minste vier jaar achtereen een laag inkomen (die voor de nieuwe reeks pas vanaf 2014 bepaald kan worden) onder dat van de oude reeks.

6.2.1 Huishoudens met (langdurig) een laag inkomen

De neerwaartse bijstelling kan vooral toegeschreven worden aan de opwaardering van het voordeel dat huishoudens ontlenen aan het hebben van een eigen woning. Hierdoor kwam hun besteedbaar inkomen op een stuk hoger niveau te liggen (zie paragraaf 4.1). Het aantal huishoudens dat moet rondkomen van een laag inkomen is onder huishoudens in een huurwoning nauwelijks veranderd.

6.2.2 Huishoudens met (langdurig) een laag inkomen, 2014

6.3 Koopkrachtontwikkeling

De opwaardering van de economische huurwaarde heeft ook effect gehad op de (reële) koopkrachtontwikkeling. Het aandeel van de bruto-economische huurwaarde in het besteedbaar inkomen ligt na de herziening dicht in de buurt van het aandeel dat de huur(waarde) heeft in de Consumentenprijsindex (CPI). Doordat de bruto-huurwaarde jaarlijks geïndexeerd wordt op basis van de huurwaardestijging zoals die in de CPI is opgenomen, heeft een stijging (of daling) hiervan daardoor per saldo geen effect op de koopkrachtontwikkeling van eigenwoningbezitters: het stukje koopkrachtverlies dat eigenwoningbezitters ondervinden door de algemene prijsstijging als gevolg van een stijging van de huur(waarde) wordt immers precies gecompenseerd door de inkomensstijging die het gevolg is van de indexering van de huurwaarde. Als de huur(waarde), zoals in 2014, met zo'n 4,4 procent stijgt, gaan huurders er (onder verder gelijkblijvende omstandigheden) daardoor 0,8 procent op achteruit, terwijl eigenwoningbezitters in koopkracht gelijk blijven doordat de met 4,4 procent verhoogde huurwaarde ervoor zorgt dat het inkomen met 0,8 procent toeneemt: juist voldoende om de prijsstijging te compenseren.

Doordat de huurwaarde in het verleden op een lager niveau was vastgesteld, werkte de huurwaardestijging minder sterk door en werd de koopkrachtontwikkeling daardoor iets onderschat. In welke mate dit het geval was, is niet direct aan te geven, doordat de herziening nog vele andere zaken naast de opwaardering van de huurwaarde omvat. Zo heeft ook een wijziging plaatsgevonden in de wijze waarop koopkrachtcijfers (die steeds tussen twee opeenvolgende jaren berekend wordt) worden gepresenteerd: in het verleden gebeurde dit naar kenmerken van het huishouden of de persoon in het eerste jaar, na de herziening betreffen de uitkomsten groepen waarvoor het kenmerk in het eerste en tweede jaar gelijk zijn, dus met uitsluiting van personen die van groep gewisseld zijn. De presentatie van koopkrachtmutaties naar hoogte van inkomen vindt als voorheen plaats op basis van het inkomen gemiddeld over beide jaren.

De herziening blijkt per saldo weinig effect te hebben gehad op de koopkrachtmutaties van de totale bevolking; hier bedraagt het verschil in de jaren 2011-2014 niet meer dan 0,1 procentpunt. Bij eigenwoningbezitters liggen de herziene resultaten daarentegen 0,2 tot 0,4 procentpunt boven de oude resultaten.

6.3.1 Koopkrachtontwikkeling naar woonsituatie, 2012-2014

	IPO	IIV	verschil
	%		
Totaal personen			
2012	-1,1	-1,1	0,0
2013	-1,2	-1,1	0,1
2014	1,8	1,9	0,1
Met eigen woning			
2012	-1,1	-0,8	0,3
2013	-0,9	-0,5	0,4
2014	2,0	2,2	0,2
Huurwoning, zonder huurtoeslag			
2012	-1,1	-1,1	0,0
2013	-1,9	-2,3	-0,4
2014	1,2	1,0	-0,2
Huurwoning, met huurtoeslag			
2012	-1,5	-1,7	-0,2
2013	-1,2	-1,5	-0,3
2014	1,7	1,5	-0,2

Bron: CBS (statline).

Bijlage A. Samenstelling van het besteedbaar inkomen

De herziening van de Inkomensstatistiek heeft geleid tot een iets andere samenstelling van het inkomen. Inkomen uit ter beschikking stellen van vermogensbestanddelen en (vrijgestelde) inkomsten van personen werkend bij internationale organisaties worden (nu hier regelmatig gegevens over beschikbaar zijn) bij het inkomen geteld (zie paragraaf 4.5). Deze bestanddelen zijn (net als veel andere detailposten) niet afzonderlijk zichtbaar in de gepubliceerde lijst van bestanddelen. Diverse van deze bestanddelen zijn wel afzonderlijk opgenomen in de bestanden die ook voor externe onderzoekers ter beschikking staan.

De bestanddelenlijst is op een aantal punten herzien. Hierbij is gestreefd naar een indeling (en naamgeving) die betrekkelijk ongevoelig is voor steeds optredende veranderingen vooral in de sociale zekerheid. Belangrijke (deels al eerder toegepaste) uitgangspunten voor de indeling zijn:

- Hoofddoel is de vorming (inkomen uit arbeid en kapitaal) en herverdeling (via premies, belasting en uitkeringen) van het inkomen in beeld te brengen; hiertoe zijn de inkomensbegrippen primair, bruto- en besteedbaar inkomen afgeleid.
- Het primair (en bruto-inkomen) omvat zowel werknemers- als werkgeverspremies. Premies en uitkeringen van zogenaamde eigenrisicodragers kunnen helaas niet in beeld gebracht worden.
- Bij uitkeringen en premies inkomensverzekering is, waar dit zich voordoet, een onderscheid gemaakt naar sociale verzekering, volksverzekering en particuliere verzekering.

- Bij premies sociale verzekering is aangegeven ten laste van welke groep(en) (werknemer/werkgever/ uitkeringsontvanger/uitkeringsinstantie) deze komen;
- Tegemoetkomingen van de werkgever/uitkeringsinstantie ten behoeve van de ziektekostenverzekering zijn expliciet vermeld. Zij zijn daarbij opgenomen als een last van werkgevers/uitkeringsinstanties (1.3, 5.5 en 6.2). In het traject van bruto- naar besteedbaar inkomen zijn deze tegemoetkomingen opgenomen onder lasten van werknemers/ uitkeringsontvangers (12.1.1 en 12.1.3).
- De indeling van inkomen uit vermogen (Inkomensstatistiek) en van de vermogensbestanddelen (Vermogensstatistiek) sluiten op elkaar aan.

Ten opzichte van de oude bestanddelenlijst is onder meer het volgende veranderd:

- Het onderscheid tussen loon werknemers en loon ambtenaren is komen te vervallen (zie paragraaf 4.5).
- Het loon van directeuren-groootaandeelhouders, en inkomen uit overige arbeid is niet langer als inkomen uit arbeid beschouwd maar als inkomen als zelfstandige (zie paragraaf 5.1). Dit geldt ook voor het deel van loon in natura dat betrekking heeft op directeuren-groootaandeelhouders.
- De indeling van inkomsten uit vermogen is aangesloten op de herziene indeling van vermogensbestanddelen uit de Vermogensstatistiek.
- De uitkering Toeslagenwet is niet langer opgenomen bij de inkomenspost waarop het een aanvulling vormde, maar is nu opgenomen onder de overige sociale voorzieningen (zie paragraaf 4.5).
- De uitkering levensloop is niet langer afzonderlijk vermeld, maar opgenomen bij het overig pensioen. Hetzelfde geldt voor de kleine post inkomen waarvan de bron onbekend is.
- De detaillering van sociale lasten van werkgevers/uitkeringsinstanties kwam in de oude indeling twee keer voor. Onder inkomen werknemer (1.3) en onder uitkering inkomensverzekering (5.5) is deze detaillering nu weggelaten.
- Premies particuliere verzekering in verband met ziekte/arbeidsongeschiktheid zijn verplaatst van 5.2.2 (wegens ziekte) naar 5.3.2 (wegens arbeidsongeschiktheid). Dit is gedaan omdat de uitkering wordt vermeld als een arbeidsongeschiktheidsuitkering (vanaf 2011 is deze echter niet meer te onderscheiden van uitkeringen sociale verzekering wegens arbeidsongeschiktheid).
- Premies voor arbeidsongeschiktheidsverzekering die een aanvullende uitkering bieden boven de sociale verzekering zijn nu opgenomen onder 11.3.1.5. Voorheen werden deze premies geteld als premie particuliere verzekering wegens arbeidsongeschiktheid.

A.1 Samenstelling van het besteedbaar inkomen, 2014

	Aantal huishoudens	Gemiddeld bedrag	Totaal bedrag	br.ink.=100
	x 1 000	1 000 euro	mln euro	
1. Inkomen werknemer	4 820	62,4	300 571	62,5
1.1 Loon uit dienstverband	4 815	49,1	236 267	49,1
1.2 Loon in natura	546	5,2	2 840	0,6
1.3 Sociale lasten van werkgever	4 771	12,9	61 464	12,8
2. Inkomen zelfstandige	1 412	32,8	46 348	9,6
2.1 Inkomen zelfstandig ondernemer	896	33,5	29 991	6,2
2.2 Inkomen directeur-grotoaandeelhouder	211	64,7	13 665	2,8
2.2.1 Loon directeur-grotoaandeelhouder	211	61,9	13 044	2,7
2.2.2 Loon in natura, dir.-grotoaandeelh.	74	8,5	621	0,1
2.3 Inkomen overige zelfstandige	437	6,2	2 692	0,6
3. Inkomen uit vermogen (3.1-3.2)	7 060	3,1	22 113	4,6
3.1 Inkomen uit bezittingen	6 465	8,5	54 937	11,4
3.1.1 Inkomen uit financieel vermogen	6 200	1,0	6 407	1,3
3.1.1.1 Rente van banktegoeden	6 172	0,7	4 207	0,9
3.1.1.2 Inkomen uit effecten	970	2,3	2 200	0,5
3.1.1.2.1 Rente van obligaties	185	3,4	630	0,1
3.1.1.2.2 Dividend van aandelen	898	1,7	1 570	0,3
3.1.2 Inkomen uit onroerend goed	4 407	7,7	33 971	7,1
3.1.2.1 Inkomen uit eigen woning	4 363	7,0	30 360	6,3
3.1.2.2 Inkomen uit onr. goed, overig	483	7,5	3 611	0,8
3.1.4 Inkomen uit aanmerkelijk belang	75	188,6	14 106	2,9
3.1.5 Inkomen uit overige bezittingen	129	3,5	454	0,1
3.2 Betaalde rente over schuld	5 659	5,8	32 824	6,8
3.2.1 Betaalde rente, hypotheekschuld	3 652	8,7	31 724	6,6
3.2.2 Betaalde rente, studieschuld	935	0,1	108	0,0
3.2.3 Betaalde rente, overige schuld	4 339	0,2	992	0,2
4. PRIMAIR INKOMEN (1+2+3)	7 242	51,0	369 033	76,7
5. Uitkering inkomensverzekering	3 885	24,2	94 173	19,6
5.1 Uitkering bij werkloosheid	835	8,9	7 446	1,5
5.2 Uitkering bij ziekte	215	6,6	1 414	0,3
5.3 Uitkering bij arbeidsongeschiktheid	587	15,0	8 813	1,8
5.4 Uitkering bij (nabestaanden)pensioen	2 900	25,3	73 316	15,2
5.4.1 Uitk. pensioen: volksverz. (AOW)	2 112	15,2	32 147	6,7
5.4.2 Uitk. pensioen: volksverz. (Anw)	55	9,7	533	0,1
5.4.3 Uitk. pensioen: overig	2 677	15,2	40 636	8,4
5.5 Sociale lasten: uitkeringsinstantie	1 461	2,2	3 184	0,7
6. Uitkering sociale voorziening	3 303	4,4	14 582	3,0
6.1 Uitkering bijstand etc.	1 267	6,3	8 025	1,7
6.1.1 Uitkering bijstand	463	10,9	5 069	1,1
6.1.2 Uitkering, bijstandsgelateerd	1 149	2,6	2 956	0,6
6.2 Sociale lasten: bijstandsinstantie	770	0,8	585	0,1
6.3 Uitkering wegens kinderen	1 935	2,1	3 987	0,8
6.3.1 Kinderbijslag	1 894	1,6	3 080	0,6
6.3.2 Kindgebonden budget	815	1,1	907	0,2
6.4 Uitkering studietoelage	766	2,6	1 985	0,4
7. Ontvangen gebonden overdracht	1 296	2,2	2 807	0,6
7.1 Huurtoeslag	1 270	2,2	2 768	0,6
7.2 Ontv. gebonden overdracht, overig	50	0,8	39	0,0
7.2.1 Rijksbijdrage eigen woning	1	2,3	3	0,0
7.2.2 Overig (tegemoetkoming studiekkn.)	49	0,7	36	0,0

A.1 Samenstelling van het besteedbaar inkomen, 2014 (slot)

	Aantal huishoudens	Gemiddeld bedrag	Totaal bedrag	
	x 1 000	1 000 euro	mln euro	br.ink.=100
8. Overdracht ontvangen van huishouden	55	10,5	575	0,1
9. BRUTO-INKOMEN (4+5+6+7+8)	7 496	64,2	481 170	100,0
10. Overdracht betaald aan huishouden	76	8,9	678	0,1
11. Premie inkomensverzekering	7 211	11,8	84 831	17,6
11.1 Premie wegens werkloosheid	4 967	2,0	10 154	2,1
11.1.1 Premie werkl.: sociale verz.	4 967	2,0	10 154	2,1
11.1.1.2 Premie werkl.: werkgever	4 662	2,0	9 361	1,9
11.1.1.4 Premie werkl.: uitk.instantie	1 334	0,6	793	0,2
11.2 Premie wegens ziekte	0		0	
11.3 Premie wegens arbeidsongeschiktheid	5 043	3,0	15 023	3,1
11.3.1 Premie arb.ong.: sociale verz.	4 968	2,8	13 781	2,9
11.3.1.2 Premie arb.ong.: werkgever	4 663	2,7	12 559	2,6
11.3.1.4 Premie arb.ong.: uitk.instantie	1 335	0,8	1 064	0,2
11.3.1.5 Premie arb.ong.: bovenwettelijk	3 738	0,0	157	0,0
11.3.2 Premie arb.ong.: partic. verz.	381	3,3	1 243	0,3
11.4 Premie wegens pensioen	6 989	8,5	59 653	12,4
11.4.1 Premie pensioen: sociale verz.	3 874	9,3	36 205	7,5
11.4.1.1 Premie pensioen: werknemer	3 853	2,9	11 043	2,3
11.4.1.2 Premie pensioen: werkgever	3 874	6,5	25 162	5,2
11.4.2 Premie pensioen: partic. verz.	555	2,6	1 419	0,3
11.4.3 Premie pensioen: volksverz.	6 946	3,2	22 030	4,6
12. Premie ziektekostenverzekering	7 496	7,0	52 537	10,9
12.1 Premie ziektn.: sociale verz.	7 496	4,6	34 674	7,2
12.1.1 Premie ziektekn.: werknemer	202	2,4	477	0,1
12.1.2 Premie ziektekn.: werkgever	4 716	3,0	14 382	3,0
12.1.3 Premie ziektekn.: uitk.ontv.	2 593	1,4	3 627	0,8
12.1.4 Premie ziektekn.: uitk.inst.	1 926	1,0	1 912	0,4
12.1.5 Premie ziektekn.: over ov. ink.	1 362	0,7	900	0,2
12.1.6 Premie ziektekn.: tlv huishouden	7 495	1,8	13 376	2,8
12.1.6.1 Premie ziektekn.: nominaal	7 495	2,3	17 069	3,5
12.1.6.2 Zorgtoeslag (-)	3 901	0,9	3 693	0,8
12.3 Premie ziektekn.: volksverz.	6 956	2,6	17 863	3,7
13. Belasting op inkomen en vermogen	7 020	7,3	51 017	10,6
14. BESTEEDBAAR INKOMEN (9-10-11-12-13)	7 496	39,0	292 108	60,7

Bron: CBS (IIV).

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2018-2019	2018 tot en met 2019
2018/2019	Het gemiddelde over de jaren 2018 tot en met 2019
2018/'19	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2018 en eindigend in 2019
2016/'17-2018/'19	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2016/'17 tot en met 2018/'19

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek

Ontwerp

Edenspiekermann

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2019.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.